

VÄSTSAHARA finns inte på kartan

VARFÖR FINNS INTE VÄSTSAHARA PÅ KARTAN?

Läroböcker i samhällskunskap för gymnasieskolan innehåller tyvärr sällan – eller väldigt lite – information om Västsahara.

Det är synd, eftersom Västsaharafrågan passar utmärkt att ta upp i samband med till exempel följande teman:

Kolonialism

Folkrätt, internationell rätt och rätten till självständighet

FN, säkerhetsrådet och de fredsbevarande styrkorna

Flyktingar och flyktingläger

Mänskliga rättigheter

Råvaror som konfliktorsak

EU:s intresseområden

Svensk utrikespolitik

”Den arabiska våren”

Vad styr media?

KORT SAMMANFATTNING AV VÄSTSAHARAFRÅGAN

Stora delar av Västsahara är ockuperat av Marocko sedan 1975. I flyktingläger i Algeriet bor cirka 160 000 västsahariska flyktingar sedan dess.

Ökenlandet Västsahara har en av världens största fosfatfyndigheter, rika fiskevatten och troligen olja.

Västsahara var en spansk koloni, som Spanien aldrig avkoloniserade, trots uppmaningar från FN redan på 60-talet. I stället ”sälde” Spanien 1975 sin koloni till Marocko mot fiskerättigheter och del i vinsterna från fosfatutvinningen.

Från 1975 till 1991 pågick ett krig mellan den marockanska armén och västsahariernas befrielse rörelse Polisario Front.

1992 skulle en FN-ledd folkomröstning om Västsaharas självständighet äntligen ha ägt rum. Men Marocko har saboterat denna avkoloniseringsprocess och vägrar sedan 2004 att acceptera ett självständigt Västsahara.

Inget land i världen anser att Marocko har rätt till Västsahara. Ändå fortsätter ockupationen. Dessutom ger EU Marocko ett enormt ekonomiskt bistånd och har tecknat ett folkrättsvidrigt fiskeavtal med Marocko där de västsahariska vattnen ingår.

Marocko stöds av framför allt Frankrike.

2010 byggde västсахarierna upp ett protestläger, Gdeim Izik, utanför den ockuperade huvudstaden El Aaiún. Efter en månad stormade marockanska styrkor det fredliga lägret.

Miljontals minor kantar den 200 mil långa Marockobyggda muren genom Västsahara.

När Spanien ”lämnade” sin koloni, utropade västsaharierna sin egen västsahariska republik som är erkänd av 84 länder, men inte av något EU-land. Sveriges riksdag tog 2012 beslut om ett svenskt erkännande. Alliansregeringen vägrade dock erkänna Västsahara.

KOLONIALISM

Vid Berlinkonferensen 1884, då Europas stormakter delade upp Afrika mellan sig, tilldelades Spanien Spanska Sahara. De kringliggande kolonierna Marocko, Algeriet och Mauretanien var franska kolonier.

1960 antog FN:s generalförsamling den så kallade Avkoloniseringsdeklarationen, som betyder att befolkningen i kolonier ska ha rätt till självbestämmande och självständighet. 1963 togs Spaniens koloni Spanska Sahara upp på denna lista.

2014 är det 16 icke-självstyrande områden som kvarstår att av-

Frankrikes stöd till Marocko och vetoätt blockerar Västsaharafrågan i FN:s säkerhetsråd.

kolonisera och som varje höst diskuteras i FN:s generalförsamlings fjärde utskott. Västsahara är det största området och det som har funnits längst på listan. De övriga 15 områdena utgörs mest av ö-grupper i Atlanten och Stilla Havet.

RÄTTEN TILL SJÄLVSTÄNDIGHET

Västsaharafrågan handlar alltså om en avkolonisering, som aldrig har slutförts. Spanien fick 1965 i uppdrag av FN att genomföra en folkomröstning om självständighet i Västsahara. Men Spanien under Franco drog sig i stället ur och lät Marocko överta området 1975. Samma år uttalade sig Internationella Domstolen i Haag i Västsaharafrågan. Svaret var tydligt: Marocko har ingen rätt till Västsahara (Spanska Sahara).

Enligt både FN och Internationella Domstolen har västsaharier-

Svenska fiskare gör sedan länge miljonvinster på ett illegalt rovfiske i Västsahara.

na alltså rätt till självbestämmande och självständighet.

27 februari 1976, när den sista officiella representanten för Spanien lämnade Spanska Sahara och samtidigt som den marockanska invasionen pågick, utropade västsaharierna sin republik Västsahara.

Västsaharas president är också befrielseörelsen Polisarios generalsekreterare och finns på befriat område och i flyktinglägren.

FN OCH DE FREDSEBEVARANDE STYRKORNA

1988 lade FN och den dåvarande Afrikanska Enhetsorganisationen OAU fram en så kallad Settlement Plan för Marocko och Polisario. Planen, som accepterades av båda parter och trädde i kraft 1991, bestod av tre steg: eldupphör, uppdatering och fastställande av en röstlängd baserad på spanjorernas folkräkning från 1975 och slutligen en folkomröstning 1992, där västsaharierna skulle

I flyktinglägren är västsaharierna helt beroende av internationellt bistånd.

välja självständighet eller integration med Marocko.

FN:s fredsbevarande styrka MINURSO finns fortfarande på plats. Eldupphör gäller sedan 1991 men ingen folkomröstning har skett på grund av Marockos ständiga obstruktion och sedan 2004 vägran att acceptera ett självständigt Västsahara.

MINURSO är FN:s enda fredsbevarande styrka som saknar mandat att övervaka och rapportera om brott mot de mänskliga rättigheterna.

FLYKTINGAR OCH FLYKTINGLÄGER

Cirka 160 000 västsahariska flyktingar bor sedan 1975 i flyktingläger i Algeriet i Saharas öken. Flyktingarna är helt beroende av bistånd. Självförsörjning är omöjlig. Mat från FN:s matprogram World Food Programme ger bönor, linser, matolja, mjöl och socker.

Polisario Front organiserar lägren som har en sexårig skola för

alla samt bassjukvård.

Många, framför allt spanska frivilligorganisationer, har under många år stött olika projekt i lägren. Den europeiska ekonomiska krisen har dock gjort att flera av dessa organisationer har tvingats avbryta eller minska sitt stöd.

Nya generationer västsahariska ungdomar i flyktinglägren blir alltmer frustrerade över omvärldens ointresse för västsahariernas rätt till självbestämmande och självständighet.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Många västsaharier är utsatta för ständig förföljelse av marockansk polis och militär.

Amnesty International, Human Rights Watch, FN:s rapportör om tortyr och Robert F. Kennedy Center for Justice and Human Rights har bland många andra rapporterat om de brott som den västsahariska civilbefolkningen är utsatt för.

I Marocko, och därmed också den ockuperade delen av Västsahara, är det förbjudet att ifrågasätta kungen, islam och Marockos rätt till Västsahara. En västsaharier som visar den västsahariska flaggan eller ropar slagord om självständighet riskerar att gripas, misshandlas, dumpas i öknen, torteras och fängslas. Yttrandefrihet, organisationsfrihet och mötesfrihet finns inte för dessa västsaharier.

Många västsaharier är arbetslösa, har dåliga bostäder och behandlas som andra klassens invånare. Det är de marockanska bosättarna som får offentliga arbeten.

Nästan alla västsaharier har någon släkting som har suttit fängslad, är försvunnen, har gripits eller misshandlats.

Cirka 500 västsaharier är fortfarande försvunna sedan 1975, när den marockanska invasionen började. Frigivna västsaharier riske-

Den västsahariska fosfaten ger miljonvinster till Marocko.

rar att varje dag möta sina torterare på gatan.

Det är i princip inte tillåtet för oberoende journalister och observatörer att ta sig in i Västsahara för att träffa västsaharier. Många journalister, politiker och representanter för olika frivilligorganisationer har utvisats direkt från Västsahara.

RÅVAROR SOM KONFLIKTORSÄK

Spanjorernas intresse av Spanska Sahara gällde i första hand de enormt rika fiskebankar som finns mellan Västsahara och Kanarieöarna.

**Ovan: 25 aktivister som organiserade protestlägret Gdeim Izik dömdes 2013 till livstids eller 25 års fängelse.
Till vänster: Marockansk polis brände ned lägret.**

På 1940-talet upptäcktes stora mineralfyndigheter i ökensanden; fosfat, järn, koppar, uran, titanium etc. Den enda av dessa naturresurser som hittills exploaterats är fosfat som började utvinnas på 60-talet av spanjorerna.

Fosfat är en ändlig naturresurs som främst används till konstgödsel, alltså en strategisk råvara för industriell matproduktion. Den västahariska fosfatgruvan Bou Craa är en av världens största fyn-

digheter. Ett annat land med stora fosfatfyndigheter är – Marocko.

Troligen finns olja och gas både till lands och havs. I början av 2000-talet började ett franskt och ett amerikanskt oljebolag leta efter olja i samarbete med Marocko.

Ett rättsligt utlåtande från FN:s rättschef 2002 visade dock att exploatering av Västsaharas eventuella oljeresurser är olagligt – om inte det västsahariska folket säger ja samt att vinsterna tillfaller dem.

De amerikanska och franska oljebolagen drog sig tillbaka efter häftiga protester från omvärlden samt FN-beskedet.

Dessa oljebolag är dock åter tillbaka och hotar med att börja provborra efter olja hösten 2014.

EU:S INTRESSEOMRÅDEN

Nordvästafrika är klassiskt franskt intresseområde, eftersom de flesta länder här är forna franska kolonier; Marocko, Algeriet, Tunisien, Mauretanien, Mali – men alltså inte Spanska Sahara.

Den franska linjen att stödja Marocko aktivt har troligen bidragit till EU:s ovilja att ta aktiv ställning för västsahariernas rätt.

EU har också haft ett intresse av att stoppa afrikanska migranternas flyktväg från Marocko över Gibraltar sund. Goda relationer med Marocko har därför varit viktiga.

Grannskapssamarbetet med länderna i Nordafrika med syfte att öka handel har fått EU att satsa på Marocko som främsta samarbetspartner.

Marocko har en så kallad ”advanced status” inom EU sedan 2008. EU:s bistånd till Marocko är ett av de största till grannskapsländer.

I december 2013 sade EU-parlamentet ja till ett nytt fiskeavtal med Marocko, där de västsahariska vattnen ingår. Enligt folkrättsexperter är ett sådant avtal illegalt.

Trots att de riskerar att misshandlas och fängslas, ger sig kvinnorna ut på g

SVENSK UTRIKESPOLITIK

I december 2012 beslutade den svenska riksdagen att ge regeringen i uppdrag att erkänna staten Västsahara. Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna hade kongressbeslut på ett erkän-

atorna i El Aaiún med Västsaharas förbjudna flagga.

nande. Nu fick de också stöd av Sverigedemokraterna.

Alliansregeringen valde dock att inte följa riksdagens beslut med motiveringen att inte alla kriterier för erkännande var uppfyllda.

Ett svenskt erkännande av den västsahariska staten skulle kunna

bryta det tysta stöd som Marocko har i EU och inspirera fler länder att erkänna den västsahariska staten.

Sverige har röstat nej till EU:s fiskeavtal med Marocko två gånger.

”DEN ARABISKA VÅREN”

Det sägs att den så kallade Arabiska våren startade i Tunisien våren 2011. Men redan i oktober 2010 hade västsaharierna byggt upp ett protesttältläger, Gdeim Izik, utanför El Aaiún. Cirka 20 000 västsaharier samlades där och krävde bostäder, arbete och ett slut på stölden av råvaror.

Efter en månad stormade marockansk polis och militär lägret. Det ledde till upplopp på El Aaiúns gator.

Hur många personer som skadades eller dödades är fortfarande oklart, men 25 västsaharier, främst organisatörerna av lägret, greps och ställdes efter drygt två år inför militärdomstol. Våren 2013 dömdes de till livstids fängelse, 30, 25 och 20 års fängelse. Våren 2014 hungerstrejkade en av fångarna i 42 dagar i protest mot de miserabla förhållandena i fängelset.

De flesta av fångarna led då också av skador efter tortyr och obehandlade sjukdomar.

VAD STYR MEDIA?

Så länge ett krig pågick mellan befrielseörelsen Polisario Front och Marocko 1975–1991 rapporterade svensk media. Därefter har rapporteringen varit nästan obefintlig.

Bilden av Marocko präglas inte heller av ockupationen av Väst-sahara trots att paralleller kan dras till konflikten Israel–Palestina.

Tyvärr dyker ibland felaktiga kartor upp i böcker och tidningar, där Väst-sahara anges som en del av Marocko.

KORTFAKTA

Officiellt namn: SADR (Saharawi Arab Democratic Republic. Västsahariska demokratiska arabrepubliken), erkänd av cirka 80 länder. **President:** Mohamed Abdelaziz. **Geografi:** Ökenlandskap med underjordiska sötvattensjöar. **Yta:** Cirka 280 000 km². **Befolkning:** Av arabiskt och afrikanskt ursprung. Folkmängden är troligen cirka en halv miljon, varav cirka 160 000 lever i flyktingläger i Algeriet. Flera hundratusen marockanska bosättare samt cirka 150 000 marockanska soldater finns i de Marocko-ockuperade delarna av landet. **Språk:** Hassania, en arabisk dialekt som också talas i Mauretanien. **Religion:** Islam. **Naturtillgångar:** Fosfat, järn, titan, koppar, uran, troligen olja m.m. Rika fiskebankar.

MATERIALTIPS

Filmer från bland andra AV Media:

Världens konflikter – Västsahara, 29 min SVT, 2010, AV Media
Bildningsbyrå – migration: Ett liv i väntan, 29 min, 2011, AV Media
YouTube: La badil, (Det finns inget annat val), engelska, 15 min. 2013
www.vastsahara.net

Foldrar, tidskrift och böcker

Ockuperat område, Föreningen Västsahara, 2008
Muren, minorna och bomberna, Föreningen Västsahara, 2009
Unga i öknen, Föreningen Västsahara, 2012
Västsahara väntar på frihet, Föreningen Västsahara, 2013
Tidskriften Västsahara, Föreningen Västsahara
Västsahara – Europas sista koloni i Afrika. Lena Thunberg, Föreningen Västsahara, 2013
Tyst territorium. Sju reportage om Västsahara. Fredrik Laurin och Lars Schmidt, Atlas, 2013

Webbsidor om Västsahara

Støttekomiteen for Vest-Sahara, Norge, www.vest-sahara.no
Tidskriften Västsahara och Föreningen Västsahara, www.vastsahara.net
VästsaharaAktionen www.vastsaharaaktionen.se

United Nations, MINURSO
www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurso
Western Sahara Resource Watch www.wsrw.org

Vi kommer gärna till skolor och informerar:

Tidskriften Västsahara, tel 070-475 46 45

Denna folder är en del av informationsprojektet Västsahara på kartan, som med stöd av Forum Syd genomförs av organisationerna Brödet och Fiskarna, Emmaus Stockholm, Föreningen Västsahara, Gävleborgs biståndsgrupp och Kommittén för Västsaharas kvinnor 2014.

Text: Lena Thunberg, Tidskriften Västsahara

Form: Ulla-Karin Karlson

Bilder: Anonym, Lotta Bolin, FN, Elinor Hermansson, Ulla-Karin Karlson, Natasa Mirošević och Polisario Front

Karta: Björn Eriksson

Detta material är helt eller delvis finansierat av Sida, Styrelsen för Internationellt Utvecklingssamarbete. Sida delar inte nödvändigtvis de åsikter som här framförs. Ansvar för innehållet är uteslutande författarens.

VÄSTSAHARA – en vit fläck på kartan?

De bor i flyktingläger sedan 1975. Deras fosfat- och fiskerika land är till stora delar ockuperat av Marocko.

I den ockuperade delen förföljs och fängslas västahariska människorättsaktivister – trots att en FN-styrka finns på plats.

EU ger Marocko stort ekonomiskt bistånd, nära samarbete och fiskeavtal som bryter mot internationell lag enligt folkrättsexperter.

Västaharierna har rätt till självständighet, men ett lamslaget FN och en tyst eller okunnig omvärld förhindrar att den sista kolonin i Afrika får sin frihet.

